

XIV међународни научни скуп
Српски језик, књижевност, уметност

Филолошко-уметнички факултет
XIV међународни научни скуп
Српски језик, књижевност, уметност

Научни округли сто
БРЕНДОВИ ЈЕЛА И ПИЋА:
КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, УМЕТНОСТ, КУЛТУРА
(Крагујевац/Топола, 27. 10. 2019)

ПРОГРАМСКИ ОДБОР НАУЧНОГ ОКРУГЛОГ СТОЛА

Председник

Мр Зоран Комадина, редовни професор

Пошћпредседник

Др Милош Ковачевић, редовни професор

Др Драган Бошковић, редовни професор

Чланови

Др Владимир Поломац, ванредни професор

Др Часлав Николић, ванредни професор

Др Бранка Радовић, редовни професор

Др Биљана Мандић, доцент

Др Јелена Атанасијевић, ванредни професор

Др Мирјана Мишковић Луковић, редовни професор

Др Катарина Мелић, редовни професор

Др Персида Лазаревић ди Ђакомо, редовни професор,

Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Анђелка Пејовић, редовни професор,

Филолошки факултет, Београд

Др Ала Татаренко, ванредни професор,

Филолошки факултет Универзитета „Иван Франко”, Лавов, Украјина

Др Зринка Блажевић, ванредни професор,

Филозофски факултет, Загреб, Хрватска.

Др Миланка Бабић, редовни професор,

Филозофски факултет, Универзитет Источно Сарајево, Босна и Херцеговина

Др Михај Радан, редовни професор,

Факултет за историју, филологију и теологију, Темишвар, Румунија

Др Димка Савова, редовни професор

Факултет за словенску филологију, Софија, Бугарска

Др Јелица Стојановић, редовни професор

Филозофски факултет, Никшић, Црна Гора

Секретар уредништва

Катарина Милић

XIV међународни научни скуп
Српски језик, књижевност, уметност

Научни округли сто
Брендови у књижевности, језику и уметности
(Крагујевац/Топола, 27. 10.2019)

Научни округли сто

БРЕНДОВИ ЈЕЛА И ПИЋА:
КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК,
УМЕТНОСТ, КУЛТУРА

Уредници

Др Драган Бошковић, редовни професор
Др Милош Ковачевић, редовни професор
Др Никола Бубања, ванредни професор

Крагујевац, 2020.

САДРЖАЈ

Марија М. Ђирић

Биљана Љ. Мандић

ФАНТАЗИЈА: МУЗИЧКА ГОЗБА ВОЛТА ДИЗНИЈА / 9

Невена Ј. Вујошевић

Маја В. Радивојевић Славковић

ВОКАЛНА И ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНА ОСТВАРЕЊА

ВЛАДИМИРА ТРМЧИЋА: ФОРМИРАЊЕ СТВАРАЛАЧКЕ ПОЕТИКЕ / 25

Биљана Љ. Мандић

Невена Ј. Вујошевић

ЦИКЛУС ХОРСКИХ ПЕСАМА ВЛАДИМИРА ТРМЧИЋА

ЗИМСКИ СЛАДОЛЕД: ПЕДАГОШКО-МЕТОДИЧКИ

И ТЕОРИЈСКО-АНАЛИТИЧКИ ПРИСТУП У РАДУ СА

УЧЕНИЦИМА МЛАЂЕГ ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА / 43

Александра Д. Матић

Часлав В. НИКОЛИЋ

„EISLER, SIROWATKA & COMP”: МУЛТИКУЛТУРА ПИЋА

У РОМАНУ НА ДРИНИ ЂУПРИЈА ИВЕ АНДРИЋА / 59

Нина Б. Марковић

ЗАШТО ПЕТКОВИЋЕВИ ЈУНАЦИ (НЕ) ПИЈУ / 73

Каширина В. Мелић

Каширина З. Ђировић

КЊИЖЕВНО БРЕНДИРАЊЕ АЛКОХОЛА КАО ПЕСНИЧКОГ

МОТИВА У ФРАНЦУСКОЈ ПОЕЗИЈИ С КРАЈА 19. ВЕКА / 85

Тијана Н. Кукић

Данијела М. Јањић

„СКРИВЕНЕ РАДОСТИ”: ЗНАЧЕЊЕ ВИНА У ПРОЗИ ПАОЛА БОНЕСА / 97

Ана М. Сићарица

ЏЕЈМС БОНД: КАКО ЈЕ ШКОТСКИ ТАЈНИ АГЕНТ ЗАВОЛЕО

ВИСКИ АМЕРИЧКОГ БРЕНДА ЏЕК ДАНИЈЕЛС / 109

Нађаша Анђонијевић

Биљана Влашковић Илић

ЈЕЛО И ПИЋЕ КАО ИЗВОР ИРОНИЈЕ

У ЛИНЕЈН ТРИЛОГИЈИ МАРТИНА МАКДОНЕ / 119

Оља С. Василева

КАКО ПОЈЕСТИ ВИШАК ЖИВОТА: СЛУЧАЈ ГОСПОДИНА ГОЛУЖЕ / 131

Ђорђе М. Ђурђевић

Никола Пеулић

АНЂЕО ХЕДОНИЗМА: МОНАШКА ТРПЕЗА

ОД СВЕТОГ САВЕ ДО ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА / 145

Ђорђе Р. Радовановић

ДИЈЕТА САМОУБИЦЕ: ЗДРАВА ИСХРАНА

КАО БРЕНД У КЊИЖЕВНОСТИ СУИЦИДА / 159

Мирјана М. Секулић
Светлана В. Стевановић
ХРАНА И МОЋ У РОМАНУ КАО ВОДА ЗА ЧОКОЛАДУ / 183

Наташа П. Ракић
ФРАНЦ КАФКА – УМЕТНОСТ ГЛАДОВАЊА / 199

Бранка Б. Огњановић
БРЕНД УЛИЧНЕ ХРАНЕ У КОНТЕКСТУ НЕМАЧКЕ ПОСЛЕРАТНЕ
ОБНОВЕ: КАКО ЈЕ НАСТАЛА КОБАСИЦА С КАРИЈЕМ УВЕА ТИМА / 213

Vladimir Lj. Stanković
Biljana R. Vlašković Ilić
FOOD, POWER, AND BODY:
MARGARET ATWOOD'S *THE EDIBLE WOMAN* / 227

Aleksandra P. Stevanovic
Brindha T. Sachdanandam
TRAVESTY OF A BRAND FROM CURY TO CURRY / 241

Ана В. Петровић
Кашарина З. Стевановић
СЛИКА ТРПЕЗЕ ПРАШКОГ ГРОБЉА УМБЕРТА ЕКА / 253

Стефан Тодоровић
Нина Манојловић
СЛИКА СРПСКЕ КУЛТУРЕ У СВЕТУ КРОЗ БРЕНДИРАЊЕ СРПСКЕ
ШЉИВОВИЦЕ – КРИТИЧКА АНАЛИЗА ДИСКУРСА / 261

Милка В. Николић
Бојана М. Вељовић
ЗБИКРА ПЕСАМА КАД БУДЕМ МЛАЂИ МАТИЈЕ БЕЋКОВИЋА
У КОНТЕКСТУ САВРЕМЕНИХ КУЛТУРОЛОШКИХ
ОБРАЗАЦА О ЗДРАВОМ НАЧИНУ ЖИВОТА / 281

Марија С. Раковић
НЕОПЛАНТА – САВРШЕН ЗАЛОГАЈ!: СИНТАКСИЧКЕ
И СТИЛИСТИЧКЕ ОДЛИКЕ РЕКЛАМА ЗА ПРОИЗВОДЕ
НОВОСАДСКЕ ИНДУСТРИЈЕ МЕСА / 297

Александра Д. Ракић
Јулијана С. Десићовић
ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКА АНАЛИЗА ПЕСАМА О ХРАНИ
И ПИЋУ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА / 309

Наташа А. Спасић
Милан Д. Тодоровић
КОНТЕКСТУАЛНА УСЛОВЉЕНОСТ ПРИЛИКОМ ОДАБИРА
ЛЕКСЕМА И ЊИХОВИХ СИНОНИМА У СРПСКОМ И
ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ ЗА ГЛАГОЛЕ *ЈЕСТИ* И *ПИТИ* / 323

Јелена Р. Даниловић Јеремић
Јелена М. Јосијевић
О НАЗИВИМА ПАХУЉИЦА ЗА ДЕЦУ НА ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 343

Горица Р. Томић
ЛЕКСИЧКЕ СЛИВЕНИЦЕ У НАЗИВИМА БРЕНДОВА
ЈЕЛА И ПИЋА НА ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 359

Наташа А. Спасић¹

*Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за проучавање језика и књижевности*

Милан Д. Тодоровић²

*Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за проучавање језика и књижевности*

КОНТЕКСТУАЛНА УСЛОВЉЕНОСТ ПРИЛИКОМ ОДАБИРА ЛЕКСЕМА И ЊИХОВИХ СИНОНИМА У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ ЗА ГЛАГОЛЕ *ЈЕСТИ* И *ПИТИ*³

У раду су представљени глаголи којима се илуструје задовољење потребе за храном и пићем са неутралним значењем, израженом начинском семантиком, са сативном компонентом и др. На основу електронског корпуса уз консултовање релевантних речника и литературе, издвојени глаголи мање ће бити посматрани са граматичког, а више са функционално-семантичког аспекта упоредо у два језика – српском и енглеском. Сагледана је и могућност реализације ових глагола, њихових факултативних карактеристика и глаголских категорија у датом контексту. Најпре су утврђени типични и мање типични начини творбе и дате значењске компоненте глагола, и урађена је класификација на основу њихове доминантне особине. Настојали смо да ближе схватимо нијансе између блиских синонима кроз призму контекстуалних профила у поређеним језицима како би се утврдиле разлике на творбеном, лексичком и семантичком плану у српском и енглеском језику.

Кључне речи: глаголи, јело и пиће, категорија сативности, функционално-семантички аспект, српски језик, енглески језик, контекстуална синонимија.

1.0. Уводне напомене

Предмет овог рада јесте анализа глагола којима се описује задовољење потребе за храном и пићем у српском језику и њихови преводни еквиваленти у енглеском, уколико постоје. Ближе, указаћемо на творбене форманте и морфосинтаксичке елементе који учествују у реализацији

¹ natasa.spasic@filum.kg.ac.rs

² milan.todorovic@filum.kg.ac.rs

³ Рад је урађен у оквиру пројекта Брендови у језику, књижевности и култури и Динамика структура савременог српског језика (ОИ 178014), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

наведених глагола и тиме их сврставају у класу сативних, експресивних глагола, глагола који у себи садрже начинску семантику, временску одредницу, неумереност у јелу и пићу и друго.

Примери добијени из Електронског корпуса Математичког факултета Универзитета у Београду (SrpKor),⁴ посматрани су из угла функционалне граматике и контекстуално су условљени. Сативност, као факултативна лексичко-семантичко-граматичка категорија,⁵ очекивана је у великом броју примера имајући у виду да су анализирани глаголи веома чести у свакодневном говору јер илуструју физиолошку потребу свих живих бића која тежи задовољењу више пута на дан те тиме бива често актуализована и подложна бројним творбеним процесима, синонимним, жаргонским, архаичним варијантама, употреби позајмљеница и сл. Анализа додатно обухвата потенцијалне преводне пандане на енглеском језику и тежи истицању разлика између творбених и значењских аспеката синонима између српског и енглеског језика. Циљ рада је да се глаголи којима се лексикализује сам чин конзумирања хране или пића или начин на који се то чини посматрају у контексту јер претпостављамо да ће контекст ограничити избор лексема⁶.

2.0. Методологија и поступак

Окосница анализе су глаголи из савременог српског језика преузети из Електронског корпуса па упоређени са делима написаним на енглеском језику или преведеним на енглески језик: *The Da Vinci Code*, *Fateful Adventures of the Good Soldier Svejk During the World War: Book Two*, *The Vizir's Elephant – Three Novellas*, 1984, *The Adventures of Tom Sawyer*, *The Twelve Chairs*, *Bridget Jones's Diary*, *Cat and Mouse*, *Harry Potter and the Philosopher's Stone*.⁷

Приликом одабира корпуса, осим постојања одговарајућих превода, посебно нам је било важно да сагледамо различите ауторе, периоде, жанровски разнолике романе и приче како бисмо свеобухватније приказали дистрибуцију глагола у различитим контекстуалним реализацијама. Олакшавајућа околност је што су дела са енглеског често превеђена на српски. Обратна ситуација је ређа, али довољна да на основу репрезентативних примера изведемо закључке.

Примери су у корпусу претраживани према кључним речима из унапред сачињене листе добијене на основу речника српског језика (Речник Матице српске, Речник САНУ) и примера из *Експресивне лексике*

4 У раду је коришћена верзија SrpKor2013 аутора Душка Витаса и Милоша Утвића.

5 О сативности види Грубор 1953; Стевановић 1970; Клајн 2002 и др.

6 Детаљније у одељку *Контекстуална синонимија – дефинисање кључних концепата*.

7 Дела представљају преводе са енглеског на српски или обратно, осим *Доживљаји доброг војника Швејка у Првом светском рату*; 2. књига: *На фронту и Дванаест сјајлица*, који представљају преводе са чешког и руског на српски и енглески. Детаљне библиографске податке видети у секцији *Извори*.

у српском језику – теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти (Ристић 2004). Напомињемо да су у разматрање узети и финитни и нефинитни глаголски облици са експресивном или сативном компонентом добијени из наведеног језичког материјала. То значи да ћемо глаголе *јести*, *пити*, *доручковати*, *ручати* и сл., тј. глаголе који су потпуно неутрални и именују основну радњу конзумирања хране или пића само побројати без претензија на свеобухватност. Када је у питању семантика изолованих глаголских лексема, у обзир су узета сва значења одређеног глагола која су наведена у релевантним речницима.

Поделу и категоризацију синонима на *неутралне+довољна количина*, *режистар+довољна количина*, *превелика количина+неумереност*, *брзина*, *бучно*, *сигнификативност*, *континуитет* (*дужина трајања*) и *елементи бриге* и *старања* извршили смо на основу консултовања два речника енглеског језика: *Merriam-Webster Longman* и *Dictionary of Contemporary English*. Сваки од ових речника пружа детаљан увид у структуре сема појединачних лексема путем исцрпних објашњења њихових значења. Додатно, у оквирима ових објашњења често се издваја и регистар, нпр. *formal*, *informal*, *humorous*, *slang*, итд. Сви остали примери из енглеског корпуса распоређени су уз консултовање ова два речника јер њихова квалитетна израда као и исцрпне информације које они пружају то омогућавају.

У другом делу рада посветићемо се разматрању одабира одговарајућег синонима у зависности од контекста, било да је у питању лингвистички или шири контекст. Стога ћемо прво дефинисати како се ствара комплетно значење речи путем комбинације речника као „неутралног контекста” и различитих подтипова контекста који могу да модификују или чак у потпуности измене значење неке лексеме. Након дефинисања значења, фокусираћемо се на други кључни фактор у употреби синонима, односно дефинисаћемо контекст кроз призму различитих теоријских оквира, како бисмо стекли бољи увид у то шта се у нашем раду подразумева под контекстом. На крају, извршићемо симбиозу ових појмова и представити појам контекстуалне синонимије илустрован различитим типовима односа између блиских/сродних синонима.

3.0. Творбена и семантичка анализа корпуса

Забележено је преко осамдесет (89) примера⁸ глагола којима се може илустровати задовољење глади, односно жеђи. Међу њима готово половина, тачније 47,5% представљају сативни глаголи што је експлицирано одговарајућим префиксима у српском језику. Приближно исти број преводних еквивалената (78) забележен је у енглеском језику. Дистрибуција творбених форманата у овим језицима, као и облици самих глагола, не могу се поредити јер су у питању два потпуно различита језика.

⁸ Нису у обзир узети сви могући аспекти глагола и префиксалне варијанте као и могућност да се једним глаголом илуструје конзумирање и хране и пића (в. ниже).

Ситуација је другачија када су у питању два слична језика или два језика из исте језичке породице.⁹ Сличност са енглеским језиком уочава се када су у питању позајмљенице из енглеског језика, нпр. *бицоваши*. Оне су ретке у истраживаном корпусу.

Када погледамо листу пописаних глагола, прво се уочавају глаголски префикси који у српском језику изражавају семантику. Када их изоловано посматрамо то су: *пре-*, *на-*, *у-*, *за-*, *из-/ис-*, *од-/ош-* и *по-*. Њихова појединачна значења потражићемо у *Творби речи у савременом српском језику* (Клајн 2002) па глаголе добијене префиксацијом упоредити са еквивалентима у енглеском језику.

Значења глагола групише их у категорије које су дефинисане као:

- I неутралне или
- II семантички обојене – регистар (експресивни глаголи, сативни и др.);
 - а) према количини (велика или мала/довољна количина хране или пића);
 - б) према начину, интензитету, односно мери / количини радње (јако / слабо, бучно, брзо);
 - в) према трајању радње (дуго / кратко / континуирано) и др.

ХРАНА (српски // енглески)

Неуштрални глаголи+довољна количина:

благовати,¹⁰ гристи, жвакати, јести, кусати, сажвакати се, најести се, хранити // bite, chew, eat, feed, swallow, I'm full;

Регистар+довољна количина:

дохранити, заситити се, набубати се, (на)зобати, (на)клопати (жаргон),¹¹ (на)кркати, накусати се, (на)њупати (се), насисати се // chomp, chow down, crunch, gnaw, grind, masticate, munch, nosh, satiated, snack, stuffed;

Превелика количина+неумереност:

локмашити,¹² наждерати се, наждркљати се, наждрљати се,¹³ наждрокати се, преждеравати се, прејести се // cram, devour, glut, gobble, gorge, gormandize, eat too much, overeat, overfeed, overfull, overstuffed, pig out, scoff, stuff, wolf;

9 Види Белек 2017. или Митрићевић-Штепанек 2015.

10 Овај глагол у неутралном значењу или са префиксом *на-* чешћи је у хрватском говорном подручју или у пограничним областима.

11 Већина примера које помињемо у овој и наредним категоријама може се окарактерисати као жаргон, сленг, дијалектизам, поједине као архаизам и неретко носе пејоративно значење.

12 *Нису неки локмашии, неке бекрије*. Локмашити, локмашим несвр. пити и јести на туђи рачун. Српски дијалектолошки зборник 41, Павле Ивић 1995. Локмати, -ам несврш. халапљиво јести. локма тур. комад куваног или опеченог меса. Локмаш пеј. онај који радо једе на туђ рачун, изелица, лакомац. *Шта је то кајганица од дванаест јаја кад је поред ђазда Тиле присео и Јерошије ... и још два три локмаша који мрса често не виђају*. Рад. Д. РМС, Нови Сад - Загреб, 1969, књига трећа, 231.

13 Ове примере (*наждерати се, наждраши се*) РМС не бележи; срећемо их у дијалектолошким речницима, понеке и у речнику САНУ и у докторској дисертацији <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:10288/bdef:Content/get>, где се поред експресивних

Брзина:

гутати (халапљиво јести), ждерати, млети, напуцати се, њупати, самлети, смазати // bolt, down, gobble, scoff, wolf;

Сишничавост:

грицнути, грицкати // graze, nibble, pick;

Бука:

мљацкати, преживати // slop, snarf;

Коншинуишети (дужина пирајања):

бинцовати¹⁴ // binge;

Елементи бриге и стварања:

отхранити, прехранити // nurture, nourish, raise.

ПИЋЕ (српски // енглески)

Неуштрални глаголи+довољна количина:

напојити,¹⁵ окусити, опити/опијати се, пити, појити, попити // drink, swallow;

Режистар+довољна количина:

липати, цугати // bib, have a few, knock back a few, treat oneself;

Превелика количина+неумереност:

искапити, накљукати се,¹⁶ накресати се, нализати се, налипати се, налити се, налокати се, наљољати се, наљоскати се, налити се,¹⁷ нарољати се, насукати се, насвирати се, натрескати се, нацугати се, начастити се, нашљемати се, нашљокати се, олешити се, почастити се, препити, ушикати се, частити се // be blasted, binge-drink, booze, drink too much, grog up, hit the bottle, indulge (in alcohol), liquor (up), lush (up) (као именица је синоним за алкохоличара), soak, swill, tittle (+елемент навике), tank up;

Брзина:

накрцати се, наљуштити се, нарољати се, нашикати се, урољати се // chug, down, drain, gulp down, guzzle (+елемент навике), quaff (+ са задовољством/гуштом);

Бука:

локати, шљокати // carouse;

значања: *фиџ* мноџо се насекирати, наводе и: а) најести се, прејести се; б) прешерано поити, најити се превише течности. Поред набројаних, још неки глаголи могу се односити на конзумирање хране и/или пића: окусити, мрцварити.

- 14 Бинц, бинцовање, бинцовати – енг. *binge – watching; binge-viewing; marathon-viewing*. Од енглеске речи **binge** – напати се, утопити се у алкохолу. Реч је из дијалекта енглеског језика, потиче из средине 19. века. Њена употреба се проширила после Првог светског рата и добила значење – дуготрајно, интензивно конзумирање нечега, нпр. јела и пића. У српском језику чешће се јавља као синоним за ТВ маратон, тј. за гледање серија у низу, најчешће преко интернета и других сервиса за „стримовање“.

- 15 Напојити се – 1. поити у довољној количини, ушлити жеђ, задовољити потребу за водом, пићем, најити се (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 241).

- 16 Најчешће се везује за унос лекова.

- 17 Напати се – 1. а. задовољити потребу за пићем (обично водом), угазити жеђ (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 224). Иако би у већини префиксалних глагола префикс *на* упућивао на *режистар+довољна количина*, тј. имали би сатуративно значење и односили би се на већи, али довољан унос течности у организам, уколико се комбинује са алкохолом подразумева контекст *превелику количину+неумереност*. Такве глаголе можемо посматрати као полисемичне јер изражавају обе значењске нијансе.

Ситничавост:

лизати /лизнути, (неће ни да лизне алкохол), лицкати / лицнути, мрцварити, пијуцкати, (п)омирисати, цврцати, цврцкати се // nip, sip, take a drop;

Количина + временска одредница:

запити се, испијати, цевчити, циркати // binge-drink, tipple.

На основу лексикографских дефиниција, а помоћу речника, издвајају се појединачна значења и значењске нијансе,¹⁸ утврђује степен продуктивности, синонимични односи са другим изведеницама и односи међу семемама код полисемичних лексема. Исти поступак, потом, примењује се на грађу која обухвата еквиваленте у енглеском језику чиме типови еквиваленције бивају подложни анализи. Наиме, утврђују се, поред ретких формалних, и семантички еквиваленти (уколико постоје), прецизира се преводна семантизација, дефинишу конвергентни и дивергентни односи, уочава и анализира подударане лексикографских и контекстуалних еквивалената и нуде решења у виду различитих начина транспозиције узимајући у обзир комуникативну функцију целог исказа.

3.1. Анализа примера – српски језик

Глаголске лексеме, које су предмет наше анализе, на постулатима функционалне граматике, могу се разврстати у неколико група. Прву и најдоминантнију групу чине тзв. *сативни глаголи* који представљају резултат узимања хране и пића и у највећем броју модификују се помоћу творбеног модела префиксације (*набубаџи се, наждераџи се, наждрокаџи се, најестџи се, наклопаџи се, накркаџи се, накусаџи се, налиџи се, наџиџи се, насисаџи се, наџрескаџи се, наџикаџи се, џреждераваџи се, џрејестџи се, џреџиџи, нароџаџи се, уроџаџи се* и др.), настале према творбеном моделу:

префикс (на-/џре-/у-) + (џовраџи) глагол

Дакле, у саставу предикатске јединице најчешће се налази неколико компонената, тј. сативност је реализована префиксом (нпр. *на-*) и морфемом *се*, а одликују се резултативношћу зарад квалификовања новонастале ситуације која се глаголом денотира. Глаголи изоловани из нашег корпуса „који означавају перфективни фокус у сценарију потребе – њено задовољење” (Миљковић 2014: 301) најчешће се одликују префиксом *на-* или *џре-* и повратном заменицом *се* која имплицира „вољу субјекта и мање су објективни” од глагола без рефлексивне заменице (Грубор 1953: 40).

18 Због постојања тих значењских нијанси, некада је тешко повући границу и глагол уврстити у само једну од наведених категорија јер он у исто време може илустровати радњу која подразумева велику количину хране или пића која се конзумира бучно и брзо на пример. С друге стране, поједине лексеме могу се квалификовати као жаргон, позајмљеница и сл. Определили смо се да грађу класификујемо на основу карактеристике која доминира у корпусу.

Како је наведено у класификацији доминантни префикс *на*-¹⁹ може подразумевати реализацију глаголом наведене радње у довољној или превеликој мери (упореди Новаков 2005: 73) те се одликује (не)умереношћу у јелу, односно пићу, тј. подразумева „јачу” сативност, при чему се радња глагола врши „до миле воље, до крајњих граница” (Клајн 2002: 258).

У литератури се наводе и префикси *из-/ис-* који се, такође, могу користити у грађењу сативних глагола. У нашој грађи бележимо мањи број таквих примера *испијити*, *испијајити*, *искусити*, а припадали би другој групи глагола према Клајновој класификацији (2002: 255–256), односно урадити нешто „у потпуности, до краја, колико год је могуће”. Тошовић, поредећи стање у руском језику са стањем у бошњачком, хрватском и српском, након извршене семантичке анализе, закључује да се из групе сативних глагола могу издвојити следеће подгрупе (Белек 2017: 34–35 према Тошовић 2009: 80–83): (1) глаголи повезани с уносом хране: *наблаговати се*, *набубајити се*, *нажвакати се* и др.; (2) глаголи с интегралним значењем ‘најести се, напиту се’, у оквиру којих су посебно издвојени глаголи којима се денотира прекомерно конзумирање алкохолних напитака: *начастити се*, *нацугати се*, *наљоскати се* и сл.; (3) глаголи кретања и премештања; (4) глаголи говорења; (5) глаголи стања.

Дакле, најфреквентнији су глаголи који се односе на количину унете хране/пића. Неретко су у речницима класификовани као жаргон, сленг, неформална употреба и сл. Следећа бројна група глагола јесу глаголи којима се именује радња, класификовани као “неутрални” (*јестити*, *пијити*, *ужинати*) и најмање заступљени су глаголи са временском или неке другом доминантном одредницом која спецификује начин конзумирања хране и пића (нпр. *цевчити*).

3.2. Анализа примера – енглески језик

Када су у питању примери из енглеског језика, лексеме можемо разврстати у две групе – морфолошке и семантичке модификоване лексеме. У оквирима морфолошке категорије истичу се две подгрупе: лексеме које су настале конверзијом и лексеме које путем деривације и квантификатора интензификују своје значење. Конверзија²⁰ (енг. *conversion*) представља деривациони процес где долази до: „промене у врсти речи, без икакве додатне деривационе афиксације. Дозвољено је додавање или губљење инфлективних суфикса” (Manova, Dressler 2005: 72). Другим речима, једна лексема добија могућност да буде уврштена у неколико категорија врста речи, задржавајући своје изворно значење. У енглеском

19 У нашој грађи нису забележени сви примери који постоје те не можемо са сигурношћу тврдити који је префикс заступљен у ком проценту, али се наш корпус може сматрати репрезентативним и пружити нам опште закључке.

20 Овај концепт је у литератури још познат и под термином нулта деривације (енг. *zero-derivation*) (Manova, Dressler 2005).

језику конверзија придева у именице (и обратно), као и именица у глаголе честа је појава.²¹ У нашем корпусу то би били примери: *bite, snack, nosh, wolf, bolt, down, drink, booze, liquor (up), lush (up), gulp, drain*. Дате примере речници категоришу као именице и глаголе који деле иста или слична изворна значења. Једини очигледни изузетак је именица *wolf* (вук) која путем конверзије добија значење: јести нешто веома брзо, гутајући велике комаде.²² Међутим, само значење глагола *wolf* илуструје начин на који вукови у дивљини једу, те се метафорички преноси путем конверзије и на људе који једу халапљиво.

Посматрајући деривационе процесе и квантификаторе у оквиру нашег корпуса, можемо издвојити следеће примере: *eat too much, overeat, overfull, overfeed, overstuffed, knock back a few, have a few, drink too much*. Као што се може запазити, при деривацији заступљен је морфолошки образац *over+глагол*. У овим примерима префикс *over* допуњује глагол значењима: „изнад; највише; преко; вишег ауторитета или моћи; **превише; изнад норме**; спољни; прешироко, предугачко”.²³ Друга група примера подразумева деривациони процес модификације путем додавања квантификатора *a few* и *too much*. Квантификатори (енг. *quantifiers*) представљају посебну врсту детерминатора (могу бити речи или читаве синтагме). У датим лексемама квантификатори носе са собом значење везано за величину или квантитет нечега: „Ови квантификатори могу бити класификовани према величини коју желе да индицирају. На пример, *јуно* и *много* индикују велике количине, *нешто* упућује на скромне залихе, а *мало* и *неколико* на мале количине.” (Cowan 2008: 197). Дакле, путем ових додатака врши се интензификација неутралнијих глагола у смислу количине.

Ипак највећи број примера заснива се на семантичким принципима. Прецизније, користе се синонимне речи или фразе, као што су: *glut, gormandize, hit the bottle, slop, sip, carouse, chow down, nibble*, итд. да би се пренеле додатне конотативне нијансе које се могу тицати количине и начина конзумирања хране и пића. Овакво семантичко раслојавање потпада под концепте контекстуалне синонимије, коју ћемо детаљније проучити у наставку рада.

4.0. Развијање потпуног значења речи путем комбинације речника и контекста

Како бисмо одредили које значење реч преноси пролазимо кроз комбинаторни процес где користимо различите изворе информација (као што су претходно знање и контекст) (Gennari, MacDonald, et al. 2007: 2).

21 Примери конверзије: *e-mail, strike, talk, salt, pepper, switch, bed, sleep, ship, train, stop, lure, mutter, dress, dizzy, divorce*, итд.

22 Longman online dictionary, одредница *wolf* <https://www.ldoceonline.com/dictionary/wolf>.

23 Online Etymology Dictionary: “above; highest; across; higher in power or authority; too much; above normal; outer; beyond in time, too long” <https://www.etymonline.com/word/over->.

Утицај контекста на значење речи је наизглед толико доминантан да су неки истраживачи, попут Наги (енг. Nagy), нагласили како речници могу бити лимитирајући фактор, јер речи могу мењати своје значење у складу са контекстом (Nagy 1995 према Ahmad, Muhammad, et al. 2018: 107). Са друге стране, Дурсо и Шор (енг. Durso, Shore) сматрају да је знање које стекнемо тако што сусретнемо реч у контексту само у ретким случајевима „потпуно” или „комплетно”. Ово парцијално схватање речи може само делимично да рефлектује ситуационо зависне карактеристике значења речи (Shore, Durso 1990 према Bolger, Balass, et al. 2008: 123), док дефиниције у речницима пружају апстрактно, деконтекстуализовано значење речи (Goerss, Beck, & McKeown 1999 према Bolger, Balass, et al. 2008: 123). У оквирима нашег рада, узећемо у обзир сва значења на располагању, прецизније значења из речника као полазну тачку за разграничавање синонима и употребу у контексту као фактор који помаже у диференцијацији блиских синонима. Стога ћемо сада прећи на дефинисање контекста и синонимије, два кључна концепта за разумевање контекстуалне синонимије.

4.1. Контекстуална синонимија – дефинисање кључних концепата

Испитивање контекстуалне синонимије релевантно је у данашњој науци, јер како Жан-мо (енг. Xian-mo) примећује: „Многи данашњи истраживачи из домена језика су упознати са терминима ‚контекст‘ и ‚синоним‘, али не разумеју у потпуности термин ‚контекстуална синонимија.’” (Xian-mo 2007: 33) Разлог за ово, није комплексност ове појаве, већ превид од стране многих савремених истраживача, иако Жан-мо истиче да су се лингвисти попут Лајонса и Палмера (енг. Lyons, Palmer) бавили појавом „контекстуално зависних синонима” у примерима као што су *Идем у провадницу да купим/узнем хлеб*. Међутим, они нису детаљније дискутовали о овој појави нити су окарактерисали ове речи као синониме. Штавише, Палмер је сматрао да је ова појава у домену хипонимије (Palmer 1981: 93 према Xian-mo 2007: 33). Како бисмо у потпуности разумели феномен контекстуалне синонимије, прво ћемо укратко представити оба појма у изолацији.

Са класичног становишта контекст се састоји од неколико димензија (Meibauer 2012: 11):

- Интратекстуални контекст („ко-текст”): однос посматраног текста са текстом који га окружује.
- Инфратекстуални контекст: однос посматраног текста са целим текстом.
- Интертекстуални контекст: однос текста са другим текстовима.
- Екстратекстуални контекст („ситуациони контекст”): однос текста са аспектима ситуације у којој је текст створен или интерпретиран.

Ово није једино виђење контекста. У стручној литератури постоји велики број концепата о томе шта је контекст, где један од концепата

истиче значај контекста у интерпретацији комуникативних чинова у комбинацији са лингвистичким изразима и експресијом. Према овоме могу се издвојити најмање четири типа контекста (Börjesson 2012: 176–177): реченични контекст, уски контекст, широки контекст и позадинске информације (енг. *sentential context*, *narrow context*, *broad context* и *background*.) Реченични контекст²⁴ исказа састоји се од саме лексике која се користи у исказу. Уски контекст исказа обухвата све аспекте који се могу објективно установити, као што су говорник и саговорник, време и место продукције исказа, али и то који су објекти или особе довољно важни да би их реферисали у датом исказу.²⁵ Насупрот томе, широки контекст се састоји од субјективних претпоставки у вези са намерама говорника које се крију иза изреченог исказа. Позадинске информације у оквиру којих се ствара исказ је теже дефинисати, јер могу да подразумевају податке који нису директно повезани са самим исказом. Имајући у виду да је појам контекста тако широк и свеобухватан, за потребе нашег рада ми ћемо тај концепт сузити на интертекстуални, односно реченични, у комбинацији са уским и широким контекстом.

Када је у питању дефинисање синонима, ситуација је далеко јаснија. Синоними се посматрају као изрази или речи које имају исту истинитосну вредност или значење када се та реч замени са једним од њених синонима (Cruse 1986: 88). Када је у питању њихова међусобна супституција, речи и њихови синоними морају бити слични, не нужно и идентични, једни другима (Lau 2016: 11). Ипак, језички говорници интуитивно разумеју да речи које имају „исто значење” не могу увек бити међусобно замениве (Lau 2016: 11). Међутим, треба имати на уму да супституција, због своје природе, наводи на идеју да су синонимски односи између лексема спољашњи, односно да је лексема везана за свој контекст и да га не може избећи (Lau 2016: 12). Круз (енг. Cruse) експлицитним путем дефинише овај став када каже: „семантичка својства лексичких јединица се у потпуности рефлектују у одговарајућим аспектима које та лексема добија када се повеже са стварним или потенцијалним контекстима.” (Cruse 1986: 1) Чак и такозвани „неутрални контексти” као што су тезауруси или речници синонима су такође валидни контексти, јер нам пружају увид у то које врсте речи да очекујемо поред посматране лексичке јединице (Murphy 2008: 138 према Lau 2016: 12).

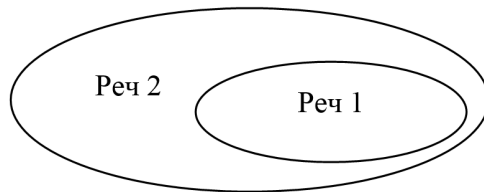
Оно што је посебно занимљиво приликом проучавања синонима јесте случај да су неки примери синонима по својој природи такоређи идентични, али постоји само танка разлика међу њима. Оно што им то омогућује јесте чињеница да: „синоними морају не само да испоје висок степен семантичког преклапања, већ морају и да имају низак степен

24 Сва објашњења подтипова контекста преузета из Börjesson 2012: 177.

25 Борјесон (енг. Börjesson) напомиње да се уместо термина уски контекст у другим радовима користе термини ситуациони контекст или капланионски контекст (енг. *Kaplanian context*).

имплицитног контраста.” (Cruse 1986: 266) Један од начина да ближе схватимо ове нијансе између блиских синонима, јесте да их посматрамо кроз призму контекстуалних профила. Под овим се подразумева свака лексичка јединица у језику има свој индивидуални и јединствени начин понашања (Partington 1998: 27 према Lau 2016: 16). Другим речима, различити контексти ће обликовати и утицати на будући избор ове речи у даљим дискурсима. Синонимија у нашем раду обухвата групацију лексема из две основне речи – *јести* и *пiti*. Свака групација има задан број синонима, те да бисмо одредили нијансиране разлике у значењу употребићемо механизме контекстуалне синонимије.

Посматрајући заједно појмове контекста и синонима и њихову међусобну интеракцију, можемо закључити да контекстуални синоними, могу подразумевати речи сличне по значењу где сам контекст (укључујући све његове подтипове) утиче на одговарајући избор синонимне речи. У складу са тим различити контексти ће дати различите односе међу синонимима. Први тип односа јесте укључујући. Под овим се подразумева да је значење једне речи укључено у значење друге речи (Xian-mo 2007: 34).

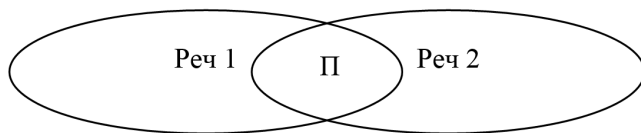

Фигура бр.1: Укључујући однос²⁶

Када је у питању наша група синонима, констатујемо да у укључујући однос можемо убрајати све синонимне речи које могу да се употребе уместо неутралних лексема *eat, I'm full, feed, swallow, bite, chew, drink* / *најести се, појасити се, жрести, (по)пити*. Дакле ту би уврстили лексеме попут: *glut, stuff, gorge, devour, scoff, gobble, wolf, pig out, gormandize, cram* / *преждевати се, најдерати се, најдрокаити се, најуцати се*, јер су укључене у значење речи *напити се* и могу се користити као синоними са додатком различитих колокацијских и контекстуално условљених својстава, које мењају у већој или мањој мери значење, али остајући верни базичном синониму. Другим речима, заменили смо реч са генералним значењем, за једну од речи која садржи специфично или конкретније значење.

Други тип односа између контекстуалних синонима јесте преклапање. Ова врста односа обухвата речи чије се значење преклапа до одређене границе. У овом случају то су речи које су хијерархијски на истом нивоу (Xian-mo 2007: 35).

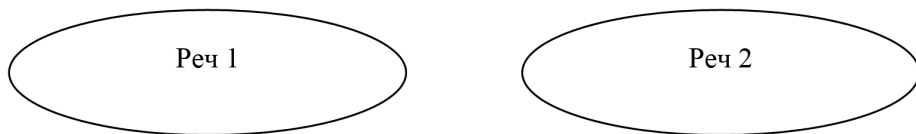
26 Сви схематски прикази су адаптирани из Xian-mo 2007: 34–36.

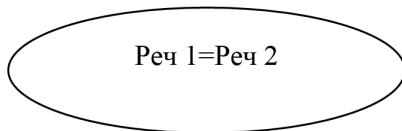
Фигура бр. 2: Однос преклапања (П=преклапање)

Већина синонима потпада у однос преклапања. Основна и круцијална разлика између преклопних семантичких синонима и преклопних контекстуалних синонима лежи у томе да: „преклапање код семантичких синонима јесте цело једно значење синонимних речи, док је преклапање код контекстуалних синонима може бити само део једног значења синонима.” (Xian-mo 2007: 35) У оквирима нашег корпуса, примери који укључују однос преклапања су бројни, те ћемо због обима пружити само неколико илустративних примера: *cram* и *wolf* – обе лексеме садрже елемент преједања, али *wolf* додатно подразумева брзину, док *cram* наглашава количину; *chomp* и *grind* – обе лексеме представљају варијације жвакања што им је заједнички елемент, али су парцијално повезане тиме што су регистарски обележене (*chomp* је неформалан, а *grind* спада у сферу кувања или технологије); *guzzle* и *quaff* – ова два синонима имају преклапање у томе да истичу брзину испијања алкохолних пића, али имају сопствене дистинкције, где *guzzle* укључује елемент навике, а *quaff* да се то испијање ради са уживањем или гуштом.

Последњи однос између контекстуалних синонима је однос неповезаности. Овим се подразумевају ситуације где људи користе једну реч да служи као контекстуални синоним другој речи са којом у семантичком смислу нема преклапања (Xian-mo 2007: 36).

Фигура бр. 3: Однос неповезаности

Фигура бр. 4: Значењско изједначавање две неповезане речи

Да би се неке две неповезане речи могле користити као контекстуални синоними морају се задовољити барем један од два следећа услова (Xian-mo 2007: 37):

- 1) Ако људи користе једну реч да реферирају једну ствар, појам или појаву, а други људи користе другу реч како би реферирали исту ствар, појам или појаву. Затим ако неко треће лице жели да реферира ту исту ствар, појам или појаву он може користити било коју

од две (или више речи) и овим путем ове две речи постају контекстуални синоними. Ова појава је честа у науци и академским истраживањима чиме се производе различите терминологије за сличне концепте. Нпр. глагол зобати из нашег корпуса углавном се односи на конзумирање хране од стране животиња, али може се односити и на људе и имати елементе *сипничавости*, односно илустровати неког ко једе мало, углавном зрнасте плодове.

- 2) Ако се из разлога културолошке природе користе различите речи да би реферирале исти специјални концепт.

Ова врста синонимних односа ретка је у нашем корпусу. Издвојићемо пример *Већ две године није ни лизнуо алкохол* може се интерпретирати на више различитих начина са приближним или истим значењем, нпр. *Већ две године није ни окусио алкохол* или, посебно занимљив: *Већ две године није ни (и)омирисао алкохол* при чему и *окусио* и *лизнуо* подразумева чуло укуса, док глагол *и/о/мирисао* везујемо за олфакторне рецепторе и чуло мириса које нема директног утицаја на конзумирање хране и пића. Сви глаголи су негирани. Међујезички пример овог односа се може видети у преводу глагола *отхранио*:

Sofine oči sada su bile tamnozelene, pune suza. "Othranio me je kao sopstvenu kćerku." Sophie's eyes were a deep green now, tearful. "He **raised** me like his own daughter."

Овде се може приметити јединствена појава где се у корену глагола отхранио налази *хран-*, док он у оригиналу на енглеском језику изостаје. Међутим, контексти реченица омогућавају да се ове две лексеме користе као контекстуални синоними, иако немају формалну ни значењску повезаност.

4.2. Контекстуална синонимија – примери из корпуса

1)

- a) „Bi li **ždrao**, drtino jedna ofucana?” A onaj mu gospodin odgovara češki: „Naravno da bih **ždrao**, kad bi mi ti dao!” Te ti tako tu šunku ortački **smazaše** još pre Buđevovica. Hašek, Jaroslav. *Doživljaji dobrog vojnika Švejka u Prvom svetskom ratu ; 2. knjiga: Na frontu*. Beograd: Kultura, 1989. Preveo Stanislav Vinaver. UDK: 821.162.3-31²⁷
- б) When Hývl the tailor saw it, he was saying to himself aloud: ‘Wouldn’t you want to **feed** on it, you miserable oaf. And the gentleman answered him in Czech: ‘**You bet I would if** you only gave me some.’ So they **devoured** the ham together before they arrived at Budějovice. Hašek 2018: 6

27 Примери су писани оригиналним писмом које је коришћено у извору.

2)

- a) Sitni i bolešljivi Tosun - aga, terzija, **iskapi** fildžan rakiје, pa othuknu oštro (rakijski dah traži jake reči!): - Evo, ja ću prvi! Андрић, Иво. *Прича о везиrowом слону*. АСПАЦ. 41 - 32.
- 6) Tosun Aga, a small, sickly tailor, **gulped down** his cup of rakiya and, breathing violently (the rakiya breath inspires strong words), said: „Here, I shall be the first to go!” Andrić 1962: 43

3)

- a) Sajm odgrize još jedan komad mrkog hleba, za trenutak **požvaka**, pa nastavi: Zar ne shvataš da je cilj Novogovora upravo u tome da smanji opseg mišljenja? Orvel, Džordž. 1984. Beograd : Jugoslavija, 1977. (prevodilac Stojiljković, Vlada) . UDK: 820-31
- 6) Syme bit off another fragment of the dark-coloured bread, **chewed** it briefly, and went on: „Don't you see that the whole aim of Newspeak is to narrow the range of thought? Orwell 1950: 40.

4)

- a) Ali onda se nešto uplaši, pa nateže i **iscevči** sve do poslednje kapi, a za svetog Jana ne ostade ništa. Hašek, Jaroslav. *Doživljaji dobrog vojnika Švejka u Prvom svetskom ratu; 2. knjiga: Na frontu*. Beograd: Kultura, 1989. Preveo Stanislav Vinaver. UDK: 821.162.3-31
- 6) But he spooked, **chug**-a-lugged it all and there was nothing left for Saint Jan. Hašek 2018: 215.

5)

- a) Tri puta sam se **našljokao** kao majka, pa sam legao, tamo negde iza varoši, u jendek, po najvećoj kiši. Hašek, Jaroslav. *Doživljaji dobrog vojnika Švejka u Prvom svetskom ratu; 2. knjiga: Na frontu*. Beograd: Kultura, 1989. Preveo Stanislav Vinaver. UDK: 821.162.3-31
- 6) Three times in succession I got **blasted** and then I laid down in a ditch on the edge of town when it was raining, and took my shoes off. Hašek 2018: 64.

6)

- a) E, pa lepo, gledaj, kad se moj ćalac **narolja**, možeš da ga tresneš po glavi, baš ako hoćeš i crkvom, i ništa mu neće biti; Tven, Mark. *Tom Sojer*. ASPAC. UDK: 820(73)(02.053.2)-31
- 6) Well when pap's **full**, you might take and belt him over the head with a church and you couldn't phase him. Twain 2007: 70.

7)

- a) Sofine oči sada su bile tamnozelene, pune suza. „**Othranio** me je kao sopstvenu kćerku.” Braun, Den. *Da Vinčijev kod*. ASPAC. UDK: 821.111(73)-31
- 6) Sophie’s eyes were a deep green now, tearful. „He **raised** me like his own daughter.” Brown 2003: 266.

8)

- a) Beki je jela halapljivo , a Tom samo što zagriže u svoju polovinu , pa je zalogaj lagano **grickao** . Tven, Mark. *Tom Sojer*. ASPAC. UDK: 820(73) (02.053.2)-31
- 6) Tom divided the cake and Becky ate with good appetite, while Tom **nibbled** at his moiety. Twain 2007: 179.

9)

- a) A kad je pisao „Rat i mir”, onda je jeo i meso! **Jeo je, jeo, jeo!** I „Anu Karenjinu” kad je pisao - **krkao je, krkao, krkao!** Iljč, Ilja; Petrov, Jevgenij. *Dvanaest stolica*. ASPAC. UDK: 882-31
- 6) “But when he was writing War and Peace he did **eat meat**. He did! He did! And when he was writing Anna Karenina he **stuffed himself** and stuffed himself.” Ilf and Petrov 1997: 153.

10)

- a) Možda se Hari zaista **prejeo**, jer je sanjao vrlo čudan san. Rouling, Džoan K. *Hari Poter I kamen mudrosti*. ASPAC. UDK: 820(02.053.2)-31
- 6) Perhaps Harry **had eaten a bit too much**, because he had a very strange dream. Rowling 2000: 103.

11)

- a) U jednom članku sam pročitala da je Ketlin Tinan, pokojna žena pokojnog Keneta * , imala „unutrašnju ravnotežu” i da je, dok je pisala, sedela za malim stolom u centru sobe, besprekorno odevena i **pijuckala** rashlađeno belo vino. Filding, Helen. *Dnevnik Bridžit Džouns*. Beograd : Narodna knjiga-Alfa, 2000. Preveo Zoran Vunović. UDK: 820-31
- 6) I read in an article that Kathleen Tynan, late. Wife of the late Kenneth, had ‚inner poise’ and, when writing, was to be found immaculately dressed, sitting at a small table in the centre of the room **sipping** at a glass of chilled white, wine. Fielding 1996: 50.

12)

- a) Noćas je **presisao, prepio**, teturao se, klatio, nesiguran kao da su mu udovi od gume. Paterson, Džejms. *Mačka i miš*. Beograd : Laguna, 2007. Preveo Nikola Jordanov. UDK: 821.111(73)-31
- b) He'd **had way too much to drink** the night before and he was reeling, feeling shaky, rubbery all over. Patterson 2003: 249.

Дати корпус илуструје сва три односа контекстуалне синонимије и указује на то колико јак утицај интертекстуални односно реченични контекст има на одабир одговарајуће лексеме која ће задовољити намере писца. У корпусу смо срели доста примара изоловане употребе неутралних глагола (видети пример 3), међутим они нису фокус наше анализе. Неутрални се глаголи могу сматрати основом за друге синонимске односе, те они сами не могу припадати ни једној врсти синонимских односа. Као што смо претходно поменули, однос неповезаности присутан је у примеру 7 и уједно је један од најређих примера синонимије у нашем корпусу у оба језика. Када је у питању однос преклапања синонима, ту се треба осврнути на примере где се у истој реченици или у околним реченицама користи више од једног синонима из исте групе. У нашем корпусу то укључује примере 1a, 9 и 12a. У примеру 1a српски преводилац користи *жграти* и *смазати* у истом контексту описивања једења шунке. Имајући у виду да у овом примеру разговарају два војника, контекст наводи на употребу конотативно обојених синонима уместо неутралнијих израза. Са друге стране енглески преводилац у 1b одлучује се за варијанте неутрални глагол *feed* праћен синонимом *devour*. Слична ситуација је у примеру 9 где се у оба језика прелази са неутралног глагола на његов конотативно обојен синоним како би се нагласили аспекти регистра или неумерености. У примеру 12a српски преводилац користи преклапајући однос путем употребе синонима *пресисао* и *препио*, док се у оригиналном тексту користи само укључујући однос путем интензификације значења посредством квантификатора. Последњи однос контекстуалне синонимије, укључујући, најбројнији је и најчешћи пример употребе синонима, јер подразумева супституцију неутралних глагола његовим значењски богатијим панданима. У зависности од контекста, можемо користити било који од синонима како бисмо нагласили аспекте регистра, неумерености, ситничавости, брзине, буке, итд. (видети примере 1b, 2, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12b).

5.0. Закључне напомене

Услед специфичних услова употребе глагола којима се именује уношење хране и/или пића у организам, а захваљујући жанровски хетерогеном корпусу, можемо закључити да у оба језика постоји изузетно велики број глагола за именовање дате радње.

На основу формалног критеријума примећујемо да одговарајући префикси *на-*, *пре*, *ис-/из-* упућују на обележје сативности у већини забележених глагола на српском језику (при чему реализују одређене семантичке

специфичности те глаголи са формантима *на-* се и *на-* чешће садрже семантичку компоненту *задовољење жеље / пошребе*, и неретко припадају *режистру* или групи која илуструје *превелику количину+неумереност*) за разлику од оних са *из-/ис-* код којих доминирају компоненте у *пошпу-ности / до краја / колико ђод је могуће* (и често упућују на неки специфичан начин конзумирања). Поређењем језичког материјала уочавамо приближно исти број преводних еквивалената у енглеском језику, али за њих не постоји истоветни морфолошки еквиваленти, већ се путем квантификатора или контекстуалне синонимије долази до њих.

Анализа је такође показала да се разлике између два језика крећу у смеру:

- (1) сативни глаголи у српском језику најчешће се јављају са рефлексивном заменицом, што у енглеском језику није случај;
- (2) као преводни еквиваленти у енглеском језику јављају се и конструкције које немају сативно значење нити неки лексички конкретизатор;
- (3) о виду као граматичкој категорији у српском и енглеском језику не можемо говорити због непостојања одговарајућег паралелизма;
- (4) некада у језику превода сасвим недостају адекватне глаголске лексеме те се значење може одгонетнути на основу ширег контекста;
- (5) у оба поређена језика сативно значење може се интензивирати понављањем истог или различитог глагола са истим или приближним значењем или употребом интензификатора попут речци за посебно истицање, нпр. *баиш, бар*.

Можемо, дакле, закључити да је анализа корпуса била претежно оријентисана на семантички ниво, посведочен у контексту, а потом и на лексичко-творбени ниво, односно на могућности исказивања категорије сативности, начина, времена и сл. глаголских лексема помоћу одговарајућих префиксалних форманата и њихових варијантних форми (рефлексивне или нереклексивне) паралелно у два језика, српском и енглеском.

Када би се овом попису додали глаголи који се тичу начина припремања хране и пића, корпус би био богатији, али верујемо да би анализа довела до сличних закључака. Даље проучавање ове категорије може подразумевати фразе и колокације које се тичу глагола *јести* и *пийти* као неутралних допуњених поредбеном речју као нпр. *јести* као / *пийти* као и пасивне конструкције са трпним глаголским придевом *бићи* *жладан* као / *бићи* *жедан* као које би биле експресивније и мање очекиване, а ипак условљене контекстом.

Извори

- Andrić 1962: I. Andrić, *The Vizir's Elephant – Three Novellas*, New York: Harcourt, Brace & World Inc.
- Braun 2003: D. Brown, *The Da Vinci Code*, Doubleday.
- Ilf, Petrov 1997: Ilf and Petrov, *The Twelve Chairs*, Northwestern University Press.
- Korpus savremenog srpskog jezika (verzija SrpKor2013) Copyright Grupa za jezičke tehnologije Univerziteta u Beogradu <>. 27. 11. 2019.
- Longman Dictionary of Contemporary English Online <<https://www.ldoceonline.com/>>. 05. 12. 2019.
- Merriam-Webster online dictionary <<https://www.merriam-webster.com/>>. 01. 12. 2019.
- Orvel 1950: G. Orwell, 1984, (Signet Classics), New York: Perfection Learning.
- Paterson 2003: J. Patterson. *Cat and Mouse*, Little, Brown and Company.
- Речник српскохрватског књижевног језика, 1–6, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика, књ. 1–16, Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–2003.
- Roling 2000: J. K. Rowling, *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, Bloomsbury Pub Ltd.
- Tven 2007: M. Twain, *The Adventures of Tom Sawyer*, Oxford: Oxford University Press.
- Filding 1996: H. Fielding, *Bridget Jones's Diary*, Oxford: Picador.
- Hašek 2018: J. Hašek, *Fateful Adventures of the Good Soldier Svejk During the World War: Book Two*, Zenny.

Литература

- Ahmad et al. 2018: S. N. Ahmad, A. M. Muhammad, A. A. Mohd Kasim, Contextual Clues Vocabulary Strategies Choice among Business Management Students, in: *English Language Teaching*, Vol. 11, No. 4, 107–116 <https://www.researchgate.net/publication/323988638_Contextual_Clues_Vocabulary_Strategies_Choice_among_Business_Management_Students>. 05.12.2019.
- Балек 2017: Т. Балек, Упоредна анализа сативних глагола у српском и руском језику (на корпусу савремених књижевних дела), Нови Сад: Прилози проучавању језика, 48, 31–48.
- Bolgdžer et al. 2008: D. J. Bolger, M. Balass, E. Landen, and C. A. Perfetti, Context Variation and Definitions in Learning the Meanings of Words: An Instance-Based Learning Approach, in: *Discourse Processes*, 45: 122–159 <<http://www.pitt.edu/~perfetti/PDF/Context%20variation%20Bolger%20et%20al.pdf>>. 05.12.2019.
- Borjeson 2012: K. Börjesson, The role of context in interpreting implicit meaning aspects, in: *What is a Context? Linguistic approaches and challenges*, *Linguistik Aktuell/Linguistics Today* (LA), Vol. 196, 175–199.
- Genari et al. 2007: S. P. Gennari, M. C. MacDonald, B. R. Postle, and M. S. Seidenberg, Context-Dependent Interpretation Of Words: Evidence For Interactive Neural Processes, in: *Neuroimage*. 2007 April 15; 35 (3): 1278–1286. <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2577612/>>. 05.12.2019.
- Грубор 1953: Ђ. Грубор, *Аспектна значења*, Загреб: ЈАЗУ.

- Žan-mo 2007: Z. Xian-mo, Semantic relationships between contextual synonyms, in: *US-China Education Review*, Vol. 4, No.9 (Serial No. 34) 33–37 <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED502523.pdf>>. 06.12.2019.
- Kaun 2008: R. Cowan, *The Teachers Grammar of English*, New York: Cambridge University Press.
- Клајн 2002: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику, I део: Слажање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Институт за српски језик САНУ–Нови Сад: Матица српска.
- Kruz 1986: A. D. Cruse, *Lexical semantics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lau 2016: M. M. Lau, *Using the contextual associations of synonyms for word-sense disambiguation: The case of GET*, master teza: Department of Foreign Languages and Translation Studies, School of Humanities, Philosophical Faculty, University of Eastern Finland. February 2016 <http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20160391/urn_nbn_fi_uef-20160391.pdf>. 06.12.2019.
- Manova, Dresler 2005: S. Manova, W. U. Dressler, The morphological technique of conversion in the inflecting-fusional type, in: *Approaches to Conversion/Zero-Derivation*, Waxmann Münster, New York/München/Berlin, 67–101 <https://www.researchgate.net/publication/321577306_The_morphological_technique_of_conversion_in_the_inflecting-fusional_type>. 11.12.2019.
- Mejbauer 2012: J. Meibauer, What is a context? Theoretical and empirical evidence, in: *What is a Context? Linguistic approaches and challenges*, *Linguistik Aktuell/Linguistics Today* (LA), Vol. 196, 9–33.
- Миљковић 2014: В. Миљковић, О префиксираним глаголима са значењем задовољења потребе у савременом српском језику, у: С. Гудурић и М. Стефановић (ред.), *Језици и културе у времену и простору*, IV/2, Нови Сад: Филозофски факултет, 301–314.
- Митрићевећ-Штепанек 2015: К. Н. Митрићевећ-Штепанек, Глаголски префикси у функцији изражавања количине радње у чешком и српском језику – докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филолошки факултет. <<https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:10288/bdef:Content/get>>. 14. 12. 2019.
- Новаков 2005: П. Новаков, Глаголски вид и тип глаголске ситуације у енглеском и српском језику, Нови Сад: Футура публикације.
- Ристић 2004: С. Ристић, *Експресивна лексика у српском језику – теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Стевановић 1970: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I. Увод, фонетика, морфологија*, Београд: Научна књига.

THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL DEPENDENCY ON WORD AND SYNONYM CHOICES CONCERNING THE VERBS *TO EAT* AND *TO DRINK* IN SERBIAN AND ENGLISH LANGUAGE

Summary

In this paper we have studied verbs that denote different ways in which people satisfy their need of food and drinks, including verbs with neutral meaning, verbs with explicit semantic connotation, verbs containing the element of saturation, etc. After consulting a digital corpus and relevant dictionaries and literary works, the isolated verbs are scrutinized less from a grammatical standpoint and more from the aspect of functional semantics, while contrasting two languages – Serbian and English. We have also reviewed the possibility of the contextualization of the studied verbs, their optional characteristics and their verbal categories in given contexts. Firstly, we have established the typical and less typical derivational patterns and manifestation

of the meanings within the given verbs. Secondly, we made a classification of the verbs based on their dominant feature. Our tendency was to further understand the nuances between closely related synonyms via contextual profiles within both languages with a goal to establish the differences on the derivational, lexical and semantic plane in the Serbian and English language.

Key words: verbs, food and drinks, element of saturation, verbal aspect, functional semantics, Serbian and English language, contextual synonymy.

*Nataša A. Spasić
Milan D. Todorović*